UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI

CONSORȚIU: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți (USARB), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul (USC)

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 811.135.1`373.421`276.6:61(043.2)

COSTIN VIORICA

SINONIMIA TERMENILOR MEDICALI ÎN LIMBA ROMÂNĂ: EVOLUȚIE ȘI TENDINȚE

621.04 – LEXICOLOGIE ȘI LEXICOGRAFIE, TERMINOLOGIE ȘI LIMBAJE SPECIALIZATE

Rezumatul tezei de doctorat în filologie

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:
MINCU Eugenia, dr. hab. în filologie, conf. univ.

Membrii Comisiei de îndrumare:
1. DRUȚĂ Inga, dr. hab. în filologie, conf. cerc.
2. SAVIN-ZGARDAN Angela, dr. hab. în filologie, conf. univ.
3. DODON Eugenia, dr. în filologie, conf. univ.

Componența Comisiei de doctorat:

Președinte – MOLEA Viorica, dr. hab. în filologie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova
Conducător științific – MINCU Eugenia, dr. hab. în filologie, conf., univ., Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu"
Referent 1 – DRUȚĂ Inga, dr. hab. în filologie, conf., cerc., Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu"
Referent 2 – CHIRA Oxana, dr. în filologie, conf. univ., Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți
Referent 3 – BUTUC Marin, dr. în filologie, conf. cerc., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun"
Secretar științific – DEMENTIEVA Diana, dr. în filologie, Universitatea de Stat din Moldova

Susținerea va avea loc pe data de 4 februarie, 2026, ora 14:00, Universitatea de Stat din Moldova, blocul didactic nr. 3, sala 434 „Eugeniu Coșeriu", str. Mihail Kogălniceanu 65, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale de Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova,

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).
Rezumatul a fost expediat la data de 18 decembrie 2025.

Autor	*Costin Viorica*
Conducător științific	*Mincu Eugenia, dr. hab. în filologie, conf. univ.*
Președinte al Comisiei de doctorat	*Molea Viorica, dr. hab. în filologie, conf. univ.*

© Costin Viorica, 2025

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII 4
CONȚINUTUL TEZEI 8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....23
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 27
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI 29
ADNOTARE.....31
ANNOTATION 32
АННОТАЦИЯ.....33

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. Studiul sinonimiei în terminologia medicală reprezintă o problemă de importanță majoră în lingvistica contemporană. Capacitatea de a oferi alternative expresive în denominația unui „lucru" reprezintă potențialul creativ al limbii. Terminologia medicală este un sistem, în care precizia conceptuală este fundamentală, deoarece domeniul medicinei vizează categorii existențiale superioare: omul și sănătatea; prin urmare, prezența sinonimiei în medicină generează atitudini controversate.

Cercetarea abordează acest subiect fundamental, demonstrând că sinonimia terminologică tinde a fi o caracteristică funcțională inevitabilă, generată de ajustarea la necesitățile sociale. Actualitatea problemei derivă din interacțiunea *dinamică/realitate* și *lingvistică/terminologie*. Au fost valorificate teoriile fundamentate de lingviștii notorii Ferdinand de Saussure și Eugeniu Coșeriu referitoare la conceperea limbii, sistem organizat și dinamic, în care stabilitatea și inovația coexistă într-un echilibru complex, articulat pe axa sintagmatică-paradigmatică.

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă. Tema tezei se înscrie în preocupările transdisciplinare (niveluri național și internațional) – studiul terminologiei în contextul tranziției – de la abordările normative (*Teoria Generală a Terminologiei*, fondată de Eugen Wüster) la cele comunicative și funcționale (*Teoria Terminologică a Comunicării,* dezvoltată de Maria Teresa Cabré).

Teoretic, lucrarea are la bază contribuțiile unor lingviști de renume mondial: Eugeniu Coșeriu, Jean Dubois, David Crystal etc. (explicarea fenomenului de sinonimie în raport cu limba); ale lingviștilor români: Iorgu Iordan, Vladimir Robu, Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, Cristian Moroianu, Rodica Zafiu etc. (relevarea „diferențelor" sinonimelor în funcție de registre); ale lingviștilor din Republica Moldova: academicianul Silviu Berejan (teoria despre omosemie, fundamentală în înțelegerea echivalenței semantice), Nicolae Corlăteanu, Marcu Gabinschi, Nicolae Raevschi, Ion Dumeniuc, Vasile Bahnaru, Nicolae Mătcaș, Ion Melniciuc, Vladimir Zagaevschi etc. (autori de studii de specialitate, manuale, lucrări lexicografice etc.). Au fost utilizate studii de specialitate, semnate de Irina Condrea, Viorica Molea, Inga Druță, Angela Savin-Zgardan, Eugenia Mincu etc.

Problema de cercetare. Subiectul acestui studiu este sinonimia terminologiei medicale în limba română. Cercetarea explorează în detaliu: *de ce* sinonimia persistă în terminologia medicală, în pofida eforturilor terminologilor de a impune o monosemie strictă; *cum* se manifestă aceasta în diverse registre funcțional-terminologice (structură, valoare, impact etc.)*; care* este rolul sinonimiei în medicină la nivel de cunoaștere specializată.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul principal al acestei teze este realizarea unui studiu complex (implicații metodologic-aplicative, epistemologice, perspective logic-cognitive etc.), care explică prezența fenomenului de sinonimie în sistemul terminologic medical în limba română.

Obiectivele tezei. Pentru realizarea scopului propus, studiul se concentrează pe următoarele aspecte:

1. Identificarea factorilor lingvistici și extralingvistici care favorizează stabilirea relațiilor de sinonimie în terminologia medicală în limba română.

2. Relevarea fenomenului de sinonimie în arhitectonica generală a limbii, explorând natura, evoluția și diversele definiții lingvistice; analiza relației limbă, limbaj specializat și terminologie medicală; raportarea *Teoriei Terminologice Generale* (Eugen Wüster) și a *Teoriei Terminologice a Comunicării* (Maria Teresa Cabré) la fenomenul de sinonimie terminologică.

3. Definirea sinonimiei terminologice medicale prin prisma „diferențelor" la nivel de macrosistem terminologic; investigarea cauzelor și manifestărilor specifice ale fenomenului, cu identificarea surselor și a straturilor terminologice pe registre; analiza logic-cognitivă a ierarhizării hipo-/hiperonimice în constituirea seriilor sinonimice.

4. Efectuarea unei analize complexe a seriilor sinonimice din terminologia medicală în baza macrosistemelor sinonimice, prin explorarea fenomenului sinonimiei din perspective logic-cognitivă, morfologică, funcțional-pragmatică, ierarhică etc., raportate la dimensiunile *câmp funcțional- semantic, paradigmă, simetrie/asimetrie, interconexiuni conceptuale* etc.

5. Elucidarea valorilor stilistice și estetice ale unor termeni medicali-sinonimi prin reliefarea expresivității acestora.

6. Identificarea și explicarea statutului dublu al seriilor sinonimice în terminologia medicală (deficiențe și beneficii), inclusiv în terminologia de interfață.

7. Evaluarea percepțiilor și a experiențelor medicinișilor vizând sinonimia medicală, cu scopul de a fundamenta strategii didactice în procesul de însușire conștientă și optimă a terminologiei medicale și folosirea eficientă a seriei sinonimice în comunicarea (non)specializată.

8. Elaborarea unui inventar de serii sinonimice, utilizate frecvent în terminologia medicală, pentru a explora și a cuantifica structura, tipologia și dinamica sinonimiei în cadrul a trei subdomenii esențiale: terminologia anatomică, terminologia clinică și terminologia farmaceutică.

Ipotezele de cercetare. Sunt înaintate următoarele ipoteze:

1. Sinonimia este o caracteristică inerentă și funcțională a terminologiei medicale; deține statut dublu (beneficii și deficiențe).

2. Manifestările funcțional-semantice ale sinonimiei în terminologia medicală sunt distincte de cele specifice limbii, în general presupune un cadru analitic specializat.

3. Abordarea pragmatic-contextuală este esențială în gestionarea și utilizarea eficientă a sinonimiei în medicină.

4. Percepțiile viitorilor specialiști în domeniul medicinei (studenți) referitoare la termenii- sinonimi reflectă utilitatea acestora în contextele didactice și medicale.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor implementate. S-a operat cu metodologii complexe: analiza teoretică și revizuirea comparativă și multidisciplinară; analiză lingvistică (etimologică, morfologică, semantică, stilistică și pragmatică); metoda taxonomică – delimitarea tipurilor de sinonime pe bază de „diferențe" (denominație, structură, grad de echivalență etc.); metoda modelării conceptuale; metoda investigației empirice, care a implicat analiza de corpus, sondajul pe baza chestionarului *Sinonimele în terminologia medicală* etc. Metodologia implementată este justificată de natura complexă a sinonimiei, care necesită o abordare investigativă multidimensională.

Noutatea științifică. În acest studiu este dezvoltată definiția sinonimiei terminologice ca relație la nivel de unități lexicale specializate, caracterizate prin identitate sau similitudine semantică, dar și prin „diferențe", rezultate din raportarea acestora la o macrostructură (*câmp funcțional-semantic, grup, paradigmă*); „diferențe" taxonomice (echivalență semantică, structural-morfologică, funcțională etc.); „diferențe" conceptuale hipo-/hiperonimie) etc.
Se propune dezvoltarea seriei sinonimice prin „diferențiere": a) modelarea macrosistemică a seriei sinonimice; b) modelarea semică a rețelei sinonimice (sinonim dominant/sinonim periferic; simetrie/asimetrie: asimetrie majoră, medie, nulă); c) modelarea logic-conceptuală a seriei sinonimice (hipo-/hiperonimie) etc.

De asemenea, în lucrare se propune un cadru analitic integrat al sinonimiei în terminologia medicală în limba română, articulând teoria lingvistică generală cu aplicațiile practice. Aceasta oferă o perspectivă holistică, depășind analizele fragmentare. O contribuție importantă este validarea empirică a dimensiunii pragmatice a sinonimiei, realizată printr-un chestionar propus pentru completare medicinișilor. Lucrarea include o clasificare detaliată a surselor sinonimiei (denominație, definiție, traducere, registru, morfologie, etimologie, marcă comercială, regionalisme, fenomene semantice) și o analiză a (a)simetriilor din seriile sinonimice, demonstrând caracterul contextual și direcționat al substituibilității. Un aspect inovator este explorarea dimensiunii estetice a termenilor medicali (*frumos, urât, comic, tragic*). În plus, sunt formulate propuneri pentru terminologia de interfață, prin combinarea precoordonării și a postcoordonării în sisteme informatice medicale. Aceste contribuții reflectă o schimbare de paradigmă, de la o abordare prescriptivă la una funcțională și contextualizată, susținută de date empirice.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezidă în faptul că se propune un

model care depășește perspectiva de abordare simplificată a sinonimiei (identitate absolută), relevând natura relațională a fenomenului semantic. Studiul fundamentează un cadru metodologic original pentru analiza sinonimiei, bazat pe articularea teoriilor structuraliste, cognitiviste și terminologice (Saussure, Coșeriu, Wüster, Cabré); redefinește seria sinonimică drept rețea diferențială, organizată prin câmpuri semantice, paradigme și relații hipo-/hiperonimice; propune un inventar sistematic al seriilor sinonimice medicale, valorificabil în studii de lingvistică, terminologie și derivatologie; relevă tipologia și etiologia sinonimiei medicale (etimologie, morfologie, funcționalitate, traductologie). Rezultatele pot fi integrate în curriculumul universitar, lucrarea poate servi drept suport pentru îndrumări metodice, resurse de instruire, menite să reducă ambiguitatea terminologică și să dezvolte competențe de comunicare specializată; include *feedbackul* empiric (prin intermediul unui chestionar), confirmând relevanța unei abordări funcțional-semantice asupra sinonimiei în didactică.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării au fost valorificate prin publicarea a 14 articole în reviste de specialitate și volume ale conferințelor naționale și internaționale, precum și prin 21 de participări la manifestări științifice în perioada 2019–2025. Aceste contribuții atestă relevanța temei prin dialogul științific. Totodată, studiul empiric (un chestionar distribuit studenților de la USMF „Nicolae Testemițanu") demonstrează importanța și caracterul inevitabil al sinonimiei în comunicarea medicală, subliniind utilitatea ei practică și aplicabilitatea rezultatelor obținute.

Cuvinte-cheie: terminologie medicală, sinonimie/sinonim, serie sinonimică terminologică, „diferențe" sinonimice, perspectivă logic-cognitivă, perspectivă conceptuală, etiologie sinonimică, macrosistem sinonimic, prototip, sem, câmp funcțional-semantic, ierarhizare semantică.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea propune o sinteză a tezei, evidențiind actualitatea și relevanța temei, scopul și obiectivele, metodologia cercetării, axată pe asocierea metodelor analitice și a celor cantitative. Sunt prezentate, în linii generale, elementele de noutate și originalitate științifică, problema majoră abordată, valoarea teoretică și cea aplicativă a demersului, structura capitolelor și posibilitățile de valorificare a rezultatelor în practică.

Capitolul 1. Fenomenul de sinonimie în arhitectonica limbii, situat între tradiție și inovație, fundamentează teoretic analiza sinonimiei, având ca punct de plecare concepția despre limbă, ca sistem complex, dinamic și structurat, raportat la axa sintagmatic-paradigmatică. Limba, în totalitatea sa, este un sistem bine organizat și structurat riguros pe microsisteme și pe microstructuri (niveluri ale limbii). Fiecare microsistem presupune o corelare a unităților în subordine, formând așa-numitele *modele*. Sistemul limbii presupune complexitate, integritate, stabilitate, mobilitate. Prin urmare, staticul și dinamicul, stabilitatea și mobilitatea, tradiția și inovația relevă caracterul binar al limbii [12, p. 58-59]. Fundamentul filosofic al teoriei saussuriene este *holismul*, concepție care susține că întregul nu poate fi redus la suma părților sale [15, p. 87]. Deși Ferdinand de Saussure introduce distincția *sincronie* și *diacronie*, evidențiază sincronia, considerând evoluția istorică (diacronia) mai puțin relevantă în analiza sistemului lingvistic. În acest sens, distinsul savant Eugeniu Coșeriu menționează următoarele: „Sincronia saussuriană [...] este pe deplin legitimă și necesară și constituie adevăratul aport pozitiv al lui Saussure în domeniul lingvisticii; în schimb, diacronia sa este în întregime nelegitimă [...] Diacronia pură nu are sens: ea trebuie să se transforme într-o istorie a limbii” [7, p. 245]. Prin urmare, spre deosebire de Ferdinand de Saussure, care pune accentul pe *sistem* și *mișcare,* Eugeniu Coșeriu relevă *sistemul în mișcare.* Teoria coșeriană abordează relația *limbă* și *limbaj* din perspectivele: dimensiunea funcțională (*corolar* – al semnificatului, *unitar* și *corolar – metodologic* al comutării); dimensiunea opoziției; dimensiunea sistemică (structurare sistemică); dimensiunea neutralizării [7, p. 118-134]. Eugeniu Coșeriu subliniază că funcțiile limbii, manifestate în vorbire, se determină reciproc, în virtutea relațiilor stabilite pe cele două axe fundamentale ale organizării lingvistice: *axa sintagmatică* – axa combinării și a ordonării care corespunde succesiunii semnelor în lanțul vorbirii; *axa paradigmatică* sau *a selecției*, care corespunde claselor de unități funcționale și materiale ale unei limbi, dintre care se alege intensitatea adecvată pentru ceea ce se dorește de exprimat. Unităților funcționale li se atribuie două tipuri de existență. Pe de o parte, „existența” unor modele unice și, pe de altă parte, „existența” de realizare a acestor modele (în vorbire)” [7, p. 17].

Limbă și limbaj specializat: diferențe și convergențe funcționale. Un aspect esențial de

reținut este că limbajele de specialitate se află într-o relație de incluziune față de limba generală și într-o relație de intersecție cu limba comună, alături de care împărtășesc anumite trăsături. Între acestea se stabilește un raport dinamic de schimb constant de unități lingvistice și convenții de utilizare [27, p. 67]. La nivel de funcționalitate, *limbajul comun* cuprinde cuvinte indispensabile comunicării cotidiene, desemnări generice, iar *limbajul specializat* conține cuvinte ce derivă din cunoașterea mai exactă „a lucrurilor", prezente într-un domeniu și a denominațiilor lor. La nivel de efort de cunoaștere, *limbajul comun* necesită un efort cognitiv moderat, versus *limbajul specializat* care implică un efort suplimentar pentru înțelegerea terminologiei și a conceptelor asociate. Lexemul *concept* este atestat începând cu anul 1404 „conceptul lucrurilor văzute, știute și susținute prin rațiuni adevărate", în filosofie; ulterior, este preluat în lingvistică. Termenul *noțiune,* atestat în limba franceză începând cu anul 1570 „cunoaștere", este un împrumut din latină *notio, onis,* f. În terminologie este recomandabilă utilizarea termenului *concept* (*vs noțiune*), sfidând relația de sinonimie *concept=noțiune*. *Termenul* este „un cuvânt sau ansamblu de cuvinte care are, într-o limbă dată, o semnificație precisă și exprimă o idee definită" [30]. Totalitatea termenilor formează *terminologia,* care, în calitate de știință a termenilor, reprezintă o activitate orientată spre înțelegerea „lucrurilor" specializate, din perspectivele lingvistică și extralingvistică și se axează pe concepte și nu pe termeni [29, p. 54]. Astfel, terminologia reflectă o modelare conceptuală coerentă și poate fi considerată „o limbă intelectuală" [13, p. 22].

Termenul *sinonimie (sinonim)*: etimologie și istorie. În limba română, cuvântul *sinonimie* (*sinonim*) este un împrumut din limba franceză: „caracter, proprietate care leagă doi termeni sau două expresii sinonime; relație între doi sau mai mulți semnificanți, în care acești semnificanți pot fi interschimbabili fără ca semnificația să sufere o modificare concomitentă" [28, p. 465]. Termenul francez *synonymie*, la rândul său, este preluat din latina târzie *synonymia*, cu rădăcini grecești *synōnymía* (< gr. *syn* „împreună" + < gr. *ōnyma* „nume" + *ía* (sufix abstract, specific genului feminin). Termenul are un parcurs tipic pentru terminologia europeană: greacă *synōnymía* → latină *synonymia* → franceză *synonymie* → română *sinonimie* și s-a impus în lexicul specializat al lingvisticii și al retoricii începând cu secolele XVII–XVIII. În lingvistica franceză, este utilizat și termenul *cvasisinonimie,* atestat începând cu anul 1798; totuși, există și atestări anterioare: anul 1582 – „caracteristici ale termenilor sinonimi"; anul 1671 – „figură de retorică" [30]. În limba engleză, termenul *sinonimie* este un împrumut din franceză și este folosit, începând cu anul 1650, cu sensul „utilizare a sinonimelor" și, începând cu 1794 – „calitatea de a fi sinonimic".

Este menționată relația de *pseudosinonimie* „cuvinte care se apropie ca sens, dar care nu sunt perfect echivalente sau complet interschimbabile" [18] și este recomandabil termenul *homœosemants* „cu

același înțeles” [22]. Retrospectiv, evoluția conceptului *sinonimie* vizează: Antichitatea – Aristotel definește sinonimia prin identitatea numelui și a noțiunii, atribuindu-i o funcție logică [4, p. 150]; Evul Mediu –fenomenul sinonimiei este tratat în glosare; epoca modernă – capătă statut autonom în limbile moderne, în franceză și engleză ([17, p. 11-13]); secolul al XIX-lea – sinonimia este analizată din perspectiva istoric-psihologică; secolul al XX-lea – sinonimia se redefinește în limitele unei relații dependente de câmpuri lexicale, opoziții semantice și context; lingvistica contemporană – sunt implementate abordări cognitiv- pragmatice în dezvoltarea conceptului *sinonimie.*

Definiții ale *sinonimiei (sinonimului):* dimensiuni uzuale și specializate. În **lingvistica franceză**, tradiția structuralistă acordă fenomenului de sinonimie un caracter fundamental diferențial și istoric: proximitatea sensului [31], „legea repartiției”, conform căreia cuvintele sinonime tind să se diferențieze funcțional [25, p. 29]; diversitatea semnului, raportată la o semnificație unică, care nu poate fi perfectă [20, p. 56]; distincția *sinonim vs echivalent* [24, p.707]. În **lingvistica engleză**, sinonimia este abordată într-o manieră profund pragmatică: similitudine denotativă și substituție contextuală, interschimbabilitatea termenilor.

În **lingvistica română**, definițiile evoluează de la abordări timpurii (sensuri referențial și retoric [14, p. 365]) până la formulările moderne [8]: unități diferențiale la nivel de expresie și convergente la nivel de denotat; identitate contextuală și similitudine semică [5, p. 292]; conceptul *omosemie* (Silviu Berejan) – identitate semantică la nivel de semem și analiză structurală a câmpurilor semantice [3, p. 5]. În **Republica Moldova** se valorifică teoria câmpurilor, instrument de apreciere a gradelor de apropiere semantică [11, p. 160].

Tipuri și perspective de clasificare a sinonimiei. Definițiile converg spre ideea unei relații de echivalență relativă între unități lexicale, care se manifestă variabil în funcție de „diferențe”, de registrele funcționale, de contextul comunicativ și de evoluția semantică a cuvintelor.

1. Tipuri de sinonime din perspectiva gradului de echivalență. Este, de fapt, tendința unităților lexicale de a avea același sens și de a putea fi înlocuite una cu alta; stabilirea unei relații de *echivalență semantică parțială* sau *contextuală* [20, p. 60-65].

2. Tipuri de sinonime din perspectiva expresivității. Sinonimia realizează o multitudine de funcții expresive esențiale în comunicare: **a. sinonime care reflectă grade de intensitate***: durere=chin=agonie;* **b. sinonime care implică aprecieri valorice***: obez=supraponderal* [*ibidem*]*; tumoare=neoplasm=carcinom* etc.[*ibidem*]; **c. registre stilistice***: eczemă=urticarie;* d. **sinonime regionale***: boală=neputință=betegie=betejeală* etc. [*ibidem*]; **e. sinonime însoțite de asocieri afective/de percepție***: tuse convulsivă=tuse țăcănoasă=tuse măgărească* etc.[*ibidem*].

3. Tipuri de sinonime din perspectiva relațională. Sinonimia este considerată importantă în relaționarea lexicului terminologic: *grup funcțional-semantic, câmp funcțional-semantic,*

paradigmă funcțional-semantică, grup de sinonime, de antonime etc. *Grupul funcțional-semantic* desemnează ansambluri de lexeme cu trăsături semantice comune – *sinonime, antonime, câmpuri lexicale și semantice* [1, p. 96-99]. Acesta este integrat în *câmpul semantic,* fiind considerat *paradigmă lexicală complexă*. Totodată, grupurile sinonimice, antonimice, terminologice și stilistice sunt incluse în aceste structuri, însă utilizarea neuniformă a terminologiei complică delimitarea microsistemelor lexicale [*ibidem*]. Descrierea *câmpurilor lexico-gramaticale* este un subiect controversat *vs* existența unei ierarhii prestabilite a termenilor. Se presupune că acestea includ unul sau mai mult *arhilexeme* sau *termeni fundamentali.* Delimităm următoarele tipuri de sinonime din perspectivă relațională: **a) tipuri de sinonime în funcție de relația semantică în cadrul câmpului funcțional-semantic: sinonime totale** (*doctor=medic*); **sinonime parțiale** (*boală=afecțiune=patologie*); **sinonime constante** (*tabletă=pilulă=cașetă*); **sinonime contextuale** (*tumoare=neoplasm*); **b**) **tipuri de sinonime în raport cu structurile lexicale (câmpuri funcțional-semantice, grupuri, paradigme): sinonime în grupuri funcțional-semantice** (formate pe baza **relațiilor semantice** și **extralingvistice; c) tipuri de sinonime în funcție de relațiile paradigmatice și opoziționale – sinonime cu opoziție privativă** (un sinonim posedă un sem suplimentar față de altul: *stomac=ventricul gastric* (al doilea adaugă semul + *localizare precisă/anatomică*); **sinonime cu opoziție echipolentă** (sinonimele diferă prin mai multe seme, dar păstrează baza comună: *a alerga=a fugi=a tropăi* (gradele 2 sau 3 de echipolență); **sinonime disjunctive** (rare) (nu au trăsături semantice comune, dar aparțin aceleiași paradigme uzuale: *a tuși=a expectora=a se sufoca* [9]; **d) tipuri de sinonime funcționale – sinonime stilistice** (*gestație=sarcină=graviditate=gravidie=maternitate=purtare=poziție*) [*ibidem*]; **sinonime terminologice** (limbaj specializat**)** (*hipotermie=scădere a temperaturii corporale* [*ibidem*]; **sinonime afective/expresive** (*cancer=maladie grea=boală necruțătoare*) [*ibidem*].

4. Tipuri de sinonime din perspectivă taxonomică: A) sinonime semantice, care includ: a) unități cu aceeași componentă semantică și aceeași sferă de utilizare; b) unități cu aceeași componentă semantică, dar cu sferă de utilizare contextuală parțial diferită; c) sinonime ideografice; d) sinonime parțiale, cu diferențe semnificative de sens și de domeniu, de contexte de utilizare etc.; **B) sinonime diferențiate expresiv, funcțional-stilistic, social, temporal, dialectal etc.; C) tipurile multiaspectuale de sinonime bazate pe un ansamblu de criterii.**

5. Tipuri de sinonime din perspectiva funcționalității (vocabularul fundamental *vs* vocabularul specializat). La nivel de vocabular fundamental, sinonimia reprezintă un indicator al bogăției și al flexibilității limbii, iar în sistemul terminologic, sinonimia este, în general, evitată, deoarece obiectivul fundamental al terminologiei este precizia și univocitatea.

Sinonimia în sistemul terminologic este un fenomen lingvistic, cu implicații profunde în

organizarea cunoașterii și a comunicării specializate, situată între dinamica naturală a limbii și exigențele de precizie, impuse de domeniile de activitate. În acest context, opiniile cercetătorilor sunt controversate: unii cercetători acceptă sintagma *sinonimie terminologică*, alții sunt împotrivă, considerând termenul *sinonim* dublet terminologic [34, p. 8]. Actualmente, sintagmele *dublet terminologic* și *sinonimie terminologică* s-au echivalat: „sinonimia presupune prezența dubletului" [*ibidem,* p. 11]. Prin urmare, sinonimia terminologică tinde a fi o caracteristică a sistemului terminologic interdisciplinar, un marker al evoluției terminologice. În continuare, s-a propus interpretarea fenomenului de sinonimie în baza a două teorii: ***Teoria Generală a Terminologiei*** **(Wüster**) – sinonimia, obstacol în procesul de standardizare; idealul wüsterian al corespondenței univoce *concept–termen* presupune reducerea sinonimiei, deși autorul admite că eliminarea totală a acesteia este imposibilă în terminologie; ***Teoria Terminologică a Comunicării*** **(Cabré) –** sinonimia, strategie discursivă, ajustată obiectivelor, publicului-țintă și domeniului de utilizare; *sinonimia terminologică* este o relație dintre unități lexicale specializate, cu identitate sau cu proximitate semantică, dar și cu diferențe funcțional-semantice, integrabile într-o macrostructură terminologică complexă.

Capitolul 2. ***Sinonimia și terminologia medicală*** analizează în profunzime modalitățile de manifestare a sinonimiei în cadrul terminologiei medicale, având ca punct de plecare definirea limbajului medical și evidențierea stratificării acestuia în diverse registre. Limbajul medical reprezintă un sistem de comunicare specializată, influențat, în mare parte, de limbile greacă și latină, și reprezentat de trei niveluri lexicale: (1) **lexicul medical, cu un grad sporit de specializare**, destinat comunicării internaționale: *acne vulgaris=acnee, epistaxis=hemoragie nazală, rubeola= erupție, anemia perniciosa=anemie severă, tonsillitis=tonsilită, diarrhoea=diaree* [9]; (2) **lexicul medical, cu un grad redus de specializare**, destinat comunicării medic-pacient sau popularizării: *coșuri, sângerare nazală, slăbiciune, „scaune moi"*; (3) **lexicul nespecializat**, integrat în vocabularul uzual: *curgere de sânge din nas, lipsă de sânge*. Sinonimia termenilor medicali se manifestă la nivel **intradisciplinar** (*atac vascular cerebral=AVC*), **interdisciplinar** (*hiperglicemie=glicemie crescută*) și **transdisciplinar** (*insuficiență renal=disfuncție la rinichi*), evidențiind funcționalitatea fenomenului *vs* variabilitate domenială și didactica medicală [9]. Din perspectivă morfologică, analiza textelor specializate [16] relevă predominanța sinonimiei la nivel de substantive, urmată de verbe și de adjective. În scop de identificare a seriilor sinonimice, prezente în textele de medicină, a fost supus analizei articolul științific *Coma hepatică virală B și/sau D, la gravidele cu eclampsie nonconvulsivă,* semnat de medicul S. Țibuleac [*ibidem*]. Astfel, dintr-un total estimativ de 3.000 de cuvinte, distribuția părților de vorbire este următoarea: substantive ≈ 1.100 (45,8%), verbe ≈ 480 (20%), adjective ≈ 300 (12,5%), iar alte categorii (adverbe, prepoziții,

conjuncții) ≈ 520 (21,7%).

Analiza seriilor sinonimice din terminologia medicală a fost raportată la efortul de cunoaștere suplimentară (specializată) a „lucrurilor" de medicină. Varietatea modalităților în (de)nominația „lucrurilor" medicale facilitează instalarea fenomenelor semantice, inclusiv a sinonimiei. Prin urmare, terminologia medicală constituie un câmp de cunoaștere specializată, în care unitățile lexicale sunt autonome (termeni medicali) sau neautonome. Se consideră că sinonimia este caracteristică etapelor incipiente în formarea unei terminologii (coexistența termenilor, alegerea și acceptarea unui termen) [33, p. 21]. Acceptarea unui termen dintr-o rețea sinonimică este condiția forte de funcționare a acestuia. De exemplu, platforma web *sin0nime.com* este un dicționar de sinonime în limba română, actualizat constant, cu un volum impresionant de conținut: peste 72.000 de sinonime unice. Platforma *Dictoo.eu* propune o structurare, vizuală și conceptuală, a sinonimiei sub forma unui *copac de cuvinte* – reprezentare grafică și ierarhică a relațiilor dintre cuvinte, care își are rădăcina axată pe *termenul-vedetă* (seria sinonimică dominantă) și arată, pe ramuri, conexiunile: sinonime apropiate, sinonime periferice, termeni derivați sau asociați. Deține o funcție de vizualizare semantică: propune utilizatorului o *hartă lexicală.* Dicționarul organizează termenii în câmpuri lexicale (grupuri de cuvinte cu același nucleu semantic, dar distincte în funcție de nuanța semantică, registru, utilizare (de ex., „a inciza": *a cresta, a debrida, a face o incizie, a scarifica, a secționa, a tăia* etc.).

În abordarea fenomenului de stabilire a seriilor sinonimice în terminologia medicală sunt propuse câteva perspective: **perspectiva istorică** – nucleul greco-latin al terminologiei medicale: **a) termeni patrimoniali (***mână* < lat. *manus=membru superior, us,* f; *nas* < lat. *nasus, i*, m.; *limbă* < lat. *lingua, ae, f*; *gură* < lat. *gula, ae,* f.=*cavitatea bucală* etc.); **b) termeni-împrumuturi** (*pulmon* < *lat. pulmon, onis,* m.= *plămân*; hepar < gr. *hepar=ficat* < engl. *nursing=asistență medicală* etc.); **perspectiva etimologică** – explicarea originii și a evoluției termenilor; **perspectiva semantică** – modificări de sens produse frecvent; **perspectiva structural-morfologică** – crearea de noi termeni (derivare, compunere, conversiune); serii sinonimice alcătuite din două sau mai multe componente; serii sinonimice constituite din termeni medicali simpli, complecși, brahigrafici.

I. Termeni simpli (alcătuiți dintr-un singur cuvânt) în stabilirea relațiilor de sinonimie: **1. afixarea –** cel mai frecvent procedeu morfologic în crearea termenilor medicali (**derivarea prin sufixare**, **derivarea prin prefixare**, **derivarea mixtă); 2. termeni simpli, formați prin juxtapunerea rădăcinilor savante** (*gastrectomie=gastr(o)-* < gr. *gaster* „stomac" + *-ectomie* < gr. *ektomē* „excizie); **3. conversiunea** gramaticală (*colonul sigmoid → sigmoidul; intestinul ileon → ileonul; mușchiul oblic extern → oblicul extern* etc.).

II. Termeni complecși/sintagmatici (formați din două sau mai multe cuvinte) în stabilirea relațiilor de sinonimie: **a) termeni consacrați** – parte a nomenclaturii medicale standard, uz internațional, uz didactic: *fundul stomacului=fornix gastric, boală valvulară=valvulopatie, ligamentul încrucișat anterior=LIA=ligamentum cruciatum anterius canal rahidian = canal vertebral* etc.; **b) termeni-sintagme libere –** structură flexibilă, adaptată în funcție de obiectivul didactic-descriptiv: *vasele sangvine ale peretelui stomacal=rețeaua vasculară gastrică, ramurile nervilor cranieni=ramificația nervilor cranieni, creșterea temperaturii corporale=hipertermie etc.*

III. Termenii brahigrafici în stabilirea relațiilor de sinonimie: **trunchieri** (*temp.=temperatură; hemo=hemogramă; eco=ecografie* etc.), **acronime** (pronunțabile – *SIDA=Sindromul imunodeficienței umane dobândite*); **sigle** (pronunțate literă cu literă – *ECG=electrocardiogramă*), **simboluri și unități internaționale** (*Hb=hemoglobină*); **coduri alfanumerice** standardizate (*I10, ATC A10BA02=metformină* (cod în *Sistemul de clasificare anatomo-terapeutico-chimică* – ATC).

Etiologia seriilor sinonimice în sistemul terminologic medical. În cadrul prezentei cercetări, ***sinonimia terminologică*** **este analizată din perspectiva unei relații stabilite între unități lexicale specializate, caracterizată prin identitate sau prin similitudine semantică, dar și prin „diferențe", generate de raportarea acestora la un anumit câmp funcțional-semantic, grupuri și paradigme, din perspective taxonomice (diferențe la niveluri de grad de echivalență semantică, structural-morfologic, funcțional-semantic, conceptual – hipero-/hiponimie etc.).** În terminologia medicală, identificăm următoarele circumstanțe propice „diferențelor" în stabilirea unei relații de sinonimie: **a)** ***diferențe sinonimice la nivel de denominație vs definiție*****; b)** ***diferențe la nivel de termen savant vs definiție*****; c)** ***diferențe sinonimice la nivel de traducere*****; d)** ***diferențe sinonimice la nivel de denominații ale aceluiași concept vs registre lingvistice diferite*****; e)** ***diferențe sinonimice la nivel de formă extinsă vs formă trunchiată a aceluiași termen;*** **f)** ***diferențe sinonimice la nivel de siglă vs forma completă a termenului (sintagmatic)*****; g) diferențe** ***sinonimice la nivel de termeni-valiză vs termen (sintagmatic)*****; h)** ***diferențe sinonimice la nivel de formă literară și cea regională sau dialectală*****; i)** ***diferențe sinonimice la nivel de simboluri/formule specializate și termen (sintagmatic);*** **j)** ***diferențe sinonimice la nivel de terminologii: terminologia medicală vs terminologia chimică.***

Având drept reper perspectiva taxonomică, relevăm și alte surse/factori de instalare a sinonimiei terminologice medicale: **diferențierea funcțional-stilistică a limbii** (*boală=afecțiune=maladie=patologie,* în funcție de registrele colocvial, administrativ, științific);

arhaizarea vocabularului (*dambla=hemipareză/accident vascular cerebral*)**; fenomene semantice: polisemia/omonimia termenului medical; paronimia** (*morbus vs morb; traumă vs traumatism; depresie vs depresiune*); **diferențe la nivel de termen specific unei mărci comerciale *vs* cuvânt uzual** (*Aspirină/ Asproflash/ Aspartan; Paradol/ Tylenol/Acetaminofen*).

Alte perspective de abordare a surselor de reînnoire a inventarului sinonimic în terminologia medicală: **nominală** – termeni diferiți pentru același concept (*eritrocit=hematie*); **sistemic-substitutivă** – termenii funcționează ca substituenți în cadrul paradigmelor lexicale (*hiperglicemie=nivel crescut al glucozei*); **comunicativ-pragmatică** – selecția sinonimului depinde de contextul enunțului și de nivelul de specializare al interlocutorului (*a deceda=a muri*); **relații conceptuale** – hiperonim–hiponim, holonim–meronim, incluzând relații ierarhice și nonierarhice, esențiale în definirea tipurilor de sinonime și a echivalenței extralingvistice sau lingvistice.

Seriile sinonimice: *substantivul, verbul, adjectivul*. Analiza lexicală a unui text medical [16] relevă o structură specifică limbajului științific medical. S-a menționat anterior că, din aproximativ 3.000 de cuvinte, circa 1100 sunt substantive (45,8%), 480 – verbe (20%), 300 – adjective (12,5%), iar restul de aproximativ 520 (21,7%) aparțin altor categorii. Numărul mare de substantive reflectă caracterul terminologic al textului; verbele sunt, în mare parte, auxiliare sau impersonale (de ex., *se manifestă*, *se constată*, *este indicat*), iar adjectivele calitative sunt frecvente în clasificare și în stabilirea gradului de severitate (*congenital*, *nehemolitic*, *favorabil*). În articol, au fost identificate 18 serii sinonimice: 10 – pentru substantive, 4 – pentru verbe și 4 – pentru adjective. De exemplu, seriile sinonimice-substantive includ: *icter=colorație galbenă, icter scleral, icter nuclear*; *boală=patologie, entitate, tulburare*; *diagnostic=identificare, diferențiere, explorare*; *bilirubină=pigment, substanță*. Seriile verbale cuprind: *a apărea=a surveni, a se instala, a se manifesta*; *a (se) trata=a (se) administra, a interveni*; *a (se) diferenția = a (se) delimita, a (se) distinge*. În cazul adjectivelor, se atestă echivalentele: *ereditar=familial, congenital*; *firesc=fiziologic*; *sever=grav*. Seriile sinonimice sunt organizate pe domenii medicale: **terminologie clinică**: *afecțiune=boală, sindrom, entitate, cadru nosologic*; *icter= hiperbilirubinemie, colorație gălbuie, icter nuclear, icter patologic*; *ereditate=congenital, moștenit, familial, genetic*; *tratament=terapie, intervenție, plasmofereză, fototerapie, transplant hepatic*; **terminologie diagnostică**: *semne=simptome, manifestări clinice, modificări, tulburări*; *diagnosticare=identificare, explorare, examinare, confirmare, diferențiere*; **terminologie anatomică**: *bilirubină=pigment, compus, produs de degradare, derivat hemic*.

Aceste constatări relevă specificitatea terminologiei medicale (predominarea substantivelor și utilizarea seriilor sinonimice pentru conceptele fundamentale: *icter, diagnostic, tratament,*

bilirubină). Prin urmare, substantivul constituie nucleul terminologiei medicale și se regăsește frecvent în serii sinonimice. Analiza detaliată a termenilor-cheie evidențiază diferențele formale, derivaționale, etimologice și funcționale.

Model de analiză. Substantivul *boală*. Seria sinonimică *boală=maladie=afecțiune=morbiditate=patologie=suferință=tulburare=betegie=beteșug=betejeală* desemnează stări patologice, diferențiindu-se în funcție de origine, registru și de gradul de specializare – *boală* (< sl. *bolĭ*) este termen general, cu o utilizare largă; *maladie* (< fr. *maladie* < lat. *male habitus*) are valoare cultă și denumește entități nosologice precise; *afecțiune* (< lat. *affectio*) este un termen neutru și adesea eufemistic; *morbiditate* (< lat. *morbidus* + *-itate*) aparține exclusiv terminologiei statistice-medicale; *patologie* (< gr. *pathos* + < gr. *logos*) se referă atât la disciplina medicală, cât și la totalitatea proceselor morbide; *suferință* (< lat. *sufferentia, ae,* f.) exprimă dimensiunea subiectivă a stării de boală. Termenii *tulburare* (< fr. *trouble* < lat. *turbo, are*), *betegie* și *beteșug* (< magh. *betegség*), *betejeală* (de la *a beteji* + sufixul *-eală*) și *gogeală* (din *a gogi* + sufixul *-eală*) aparțin registrelor popular, regional sau specializat-periferic, desemnând un grad variat de disfuncții, de la dereglări funcționale până la stări persistente de slăbiciune. Relațiile de sinonimie dintre acești termeni reflectă stratificarea complexă a lexicului medical românesc și coexistența elementelor savante și a celor populare, tradiționale și/sau moderne. Seriile sinonimice verbale sunt mai reduse, dar esențiale pentru transmiterea acțiunii medicale.

Model de analiză. Verbul *a opera*. Seria sinonimică: *a opera=a inciza=a (se) tăia* reunește verbe care denumesc acțiuni chirurgicale, dar diferă prin origine și grad de specializare. *A opera* înseamnă „a efectua o intervenție chirurgicală” și este cel mai frecvent termen medical; provine din latină *opero, operari* (< lat. *opus, operis* „lucrare”), intrând în română direct sau prin intermediul limbii franceze *opérer* sau al limbii italiene *operare*. Deși este un termen specializat, este folosit și în alte domenii: informatica, economia, cu sensul general „a efectua o acțiune complexă”. *A inciza* desemnează „a face o incizie”, fiind un hiponim pentru verbul *a opera*; este un împrumut din franceză *inciser* < lat. *incido, incidere* (< lat. *in-* + < lat. *caedo, are* „a tăia”), sensul etimologic „a tăia în” corespunzând exact utilizării medicale. *A (se) tăia* este un verb popular și nespecializat, moștenit din latină *talio, taliare* (< lat. *talea, ae,* f. „mlădiță tăiată”), folosit frecvent în limbajul comun și perceput colocvial în contexte medicale. Seria sinonimică evidențiază ierarhia de specializare: *a opera* – termen specializat în medicină, procedură chirurgicală invazivă; *a inciza* – verb cu un grad de precizie sporit, termen exclusiv chirurgical; *a (se) tăia* – denominație a actului de secționare. Seriile sinonimice verbale din terminologia medicală reflectă diferențe de origine, de grad de specializare și de registru, evidențiind modul în care discursul medical îmbină precizia științifică cu necesitatea de a rămâne comprehensibil și expresiv, în funcție de contextul de utilizare.

Adjectivele sunt utilizate frecvent în scop de clasificare și de marcare a gradului de severitate (la nivel de substantive-termeni medicali).

Model de analiză. Adjectivul *cutanat.* Seria sinonimică: *cutanat=dermic=tegumentar* desemnează aspecte legate de piele, însă cu grade diferite de specializare și generalitate. *Cutanat* (fr. *cutané* < lat. *cutaneus, a, um* < lat. *cutis, is,* f. „piele") este termenul medical standard, folosit pentru denominația de afecțiuni și de proceduri la nivel de piele. *Dermic* (< fr. *dermique* < lat. *derma, atis,* n. < gr. *derma* „piele", din grecescul *dérein* „a jupui") se referă la stratul profund al pielii și este utilizat, în special, în histologie și fiziopatologie. *Tegumentar* (< fr. *tégumentaire* < lat. *tegumentum, i,* n, „înveliș", din *tego, ere* „a acoperi") are valoare generalizantă, desemnând ansamblul învelișurilor corporale. Împreună, aceste adjective ilustrează modul în care terminologia medicală combină etimoane diferite și niveluri variate de specializare pentru a denumi structuri și fenomene asociate pielii. Aceste adjective facilitează diferențierea tipurilor de afecțiuni și a stărilor patologice, îndeplinind funcții descriptive, clasificatoare și evaluative, fără a modifica sensul fundamental al substantivului-termen pe care îl însoțesc.

Analiza seriilor sinonimice din articolul medical evidențiază o structură lexicală specifică limbajului științific: predominanța substantivelor, frecvența moderată a verbelor specializate și utilizarea adjectivelor pentru gradarea și clasificarea stărilor patologice.

Capitolul 3. ***Perspective de analiză a fenomenului de sinonimie în sistemul terminologic medical*** dezvoltă o abordare integratoare a fenomenului de sinonimie în terminologia medicală, acesta fiind supus analizei din multiple perspective: cognitivă, semantică, morfologică, pragmatică și estetică. Cercetările lingvistice recente abordează paradigmele sinonimice, raportate la *prototip* – model categorial reprezentativ, o imagine mentală, prin care individul percepe și recunoaște realitatea. *Prototipul,* din punct de vedere semantic, este definit ca un ansamblu de trăsături prototipice, organizate în: a) caracteristici de nucleu, frecvente și stabile; b) caracteristici periferice, rar actualizate. Dominanta conține caracteristici prototipice de nucleu, iar distanța dintre dominantă și alt lexem-sinonim, într-o serie sinonimică, devine condiție forte în sporirea sau în reducerea procesului de verbalizare, prin detalierea categoriei mentale [23, p. 251-270]. Caracteristicile paradigmelor sinonimice sunt generate, în primul rând, de o organizare corelativă structurală specifică, în baza semnelor semantice integrative și diferențiale. În semantica sinonimelor se regăsesc: a) semele-nucleu ale grupului funcțional-semantic; b) semele integrative specifice seriei sinonimice; c) semele diferențiale la nivel de *termen-sinonim.* Stabilirea relațiilor pragmatice este subiectivă și se axează pe capacități de selectare și de substituție. Se consideră că „omul, în căutarea cuvântului potrivit, apelează în memoria sa la o paradigmă structurală a sistemului lexical" [19, p.180], sistem bazat pe asociații semantice, în care paradigmele inferioare se cer incluse în

paradigme superioare [35, p. 41-58].

Perspectiva morfologic-categorială relevă rolul părților de vorbire în organizarea și în delimitarea paradigmelor funcțional-semantice. Substantivele, adjectivele și verbele formează grupuri lexicale capabile să dezvolte conexiuni intra- și interlexicale, reflectând procesul de polisemie și relațiile sinonimice contextuale. De exemplu, termenii *medicament* și *medicație* aparțin aceleiași familii derivationale, dar diferențele semantice determină utilizarea lor contextuală. Gradul de generalizare al semelor-nucleu în grupurile funcțional-semantice este mai redus, în comparație cu dominanta seriei sinonimice, indicând nivelul de abstractizare și de complexitate semantică. Semele-nucleu sunt raportate la o anumită parte de vorbire, au un grad sporit de abstractizare și reprezintă o interpretare relativ diferită a sensului general, pe care îl deține întreaga serie sinonimică.

a. Opoziție, diferențe și tranziție. Distincția determină locul seriei sinonimice și devine evidentă în momentul în care se face o analiză comparativă a seriilor sinonimice dintre diverse părți de vorbire, inclusiv înrudite (în cadrul unei familii de cuvinte); semul categorial „stare" se regăsește cu sens general în seria sinonimică: *a suferi=a boli=a zăcea (bolnav)=a sta la pat=a gogi=a piroti=a lâncezi=a tânji* „a îndura o durere fizică" [8].

b. Serii sinonimice adiacente (zone de tranziție semantică). Se observă tranziții semantice firești între seriile sinonimice adiacente, ce converg spre o sferă conceptuală comună a ideii de înaintare în vârstă. Termenii *senil*, (fam.) *ramolit*, (livr.) *decrepit*, (rar) *senilizat*, (înv.) *matofit*, (fam.) *hodorogit, rablagit, zaharisit* și (împr.) *sclerozat* trimit la stări asociate bătrâneții și degradării funcționale. Aceeași continuitate conceptuală se regăsește în seria *bătrân*, *trecut*, *vârstnic*, (înv./reg.) *vechi*, (fig.) *cărunt*, precum și în grupul *vârstnic*, *bătrân*, *vechi*, *major*. Termenii *vechi*, *trecut, antic, arhaic*, *bătrânesc*, (livr.) *vetust, bătrân*, *folosit*, *purtat*, *uzat*, *uscat*, *învechit, arhicunoscut* extind semantic ideea de „înaintat în timp", menținând legătura cu aceeași zonă conceptuală. În ansamblu, aceste serii *relevă* continuitatea și permeabilitatea semantică dintre registrele stilistice și nivelurile de generalizare.

Perspectiva ierarhică arată organizarea seriilor sinonimice și a relațiilor dintre acestea în grupurile funcțional-semantice. Paradigmele constituite gradual, componentele integrative, diferențiale permit clasificarea, subordonarea semantică, evidențiind interferențele structurale și rolul lor în diversificarea expresivă, precizia conceptuală, adaptabilitatea stilistică a limbii.

Interconexiunea sinonimică a seriilor sinonimice din terminologia medicală. Modelarea semantică a seriei sinonimice (în continuare – SS) și modelarea semantică a sinonimelor componente se realizează prin diverse procedee. Modelarea de macrostructură a SS permite reprezentarea ansamblului de sensuri exprimate în rețelele sinonimice, implicate într-un microgrup

semantic, ținându-se cont de statutul seriei respective – *de bază* sau *adiacentă.* Concomitent, această structură demonstrează capacitatea sinonimelor de a actualiza diverse variante interpretative în echivalarea denominativă de obiecte, procese, fenomene etc., inclusiv în domenii de activitate emoțională. O importanță deosebită are modelarea individuală a semanticii seriei sinonimice de bază din totalitatea SS adiacente. Sinonimele dominante ale seriilor îndeplinesc funcția de nume generic, la nivel de serii sinonimice, derivate și intercorelate într-un grup ideografic, incluzând seriile sinonimice *de bază* și cele *adiacente.* Pentru a reprezenta semantica tipică a unei serii sinonimice, sunt relevante elementele *ideea semantică* (*nucleul semantic* reprezintă formularea generalizată a semanticii la nivel de SS, concentrând cunoștințe esențiale despre obiect) și *prototipul* (mecanismele de categorisire a realității; mecanisme prin care diverse reprezentări mentale sunt reunite în categorii sau în grupuri înțelese ca ansambluri de obiecte echivalente).

Analiza macrostructurală-model a seriei sinonimice a termenului medical *abdomen* – substantivul-termen *abdomen* reprezintă un nucleu sinonimic ramificat, care reflectă diversitatea dimensiunii funcțional-semantice în trei mari grupuri ideografice: **1. grupul anatomic-funcțional:** *abdomen, cavitate abdominală, regiune abdominală, segment abdominal, zonă subdiafragmatică* – denumiri cu funcție descriptivă și topografică, specifice limbajului medical standardizat. Sinonimia este parțială, dependentă de contextul medical (radiologie, chirurgie, semiologie). *Cavitate abdominală* este un hiponim funcțional, utilizat pentru a evidenția interiorul anatomic, spre deosebire de *abdomen,* care include și peretele muscular și aspectul extern; termenii pot funcționa intersubstituibil în enunțuri de specialitate, dacă se păstrează registrul conceptual; **2. grupul topografic medical:** *hipogastru, epigastru, mezogastru, flancuri abdominale, fose iliace, regiuni lombare* – nu oferă o sinonimie propriu-zisă, ci o segmentare topografică a abdomenului, utilizată în diagnostic și în chirurgie; *abdomen* este hiperonimul ce subsumează toate aceste subdiviziuni; **3. grupul popular-expresiv**: *burtă, pântece, mațe, chișor* (reg.), *toartă* (pop.) – vizează percepția senzorial-exterioară a abdomenului, în limbajul cotidian sau în cel folcloric; sinonimia este stilistică, cu nuanțe afective, eufemistice sau depreciative. Termenul *burtă* este cel mai frecvent, utilizat adesea în contexte informale sau în cele metaforice (de ex., „i-a crescut burta"). Sinonimia este contextuală: lexemul *burtă* poate substitui *abdomen* doar în limbajul colocvial, în timp ce *mațe* denotă conținutul visceral, nu exteriorul anatomic – ceea ce indică o falsă sinonimie. În accepție figurativă, *burtă* apare în expresii care reflectă percepții asupra fizicului, ale confortului sau ale apetitului, cum ar fi: *a-și umple burta* „a mânca mult"; *a avea burta mare* „a fi leneș sau plin de satisfacții materiale"; *burtă de bere* - metaforă pentru acumularea excesivă de

grăsime, cu nuanță ironică. Prin contrast, substantivul *maţe* este frecvent folosit în expresii cu valoare expresivă sau comică, cum ar fi: *a se zvârcoli pe maţe „*a se agita sau a se chinui inutil"; *a avea maţe de oţel „*a indica rezistență sau robustete internă". Astfel, termenii din acest grup reflectă atât percepția exterioară și afectivă a abdomenului, cât și distincțiile stilistice și semantice dintre limbajul cotidian, folcloric și metaforic. Prin urmare, termenul *abdomen* este format la nivel de mai multe **axe de conceptualizare** – **perceptivă**: *abdomen* – zonă vizibilă și tactilă → *burtă*; **funcțională**: *abdomen* – spațiu intern cu funcții vitale → *cavitate abdominală;* **topografică**: *abdomen* – segment în diagnosticare → *hipogastru* etc.; **simbolică**: *abdomen* – sediu al vieții, al fertilității → *pântece*. Așadar, analiza macrostructurală relevă faptul că termenul *abdomen* nu poate fi tratat izolat, ci doar într-o rețea complexă.

Inventarul de serii sinonimice în sistemul terminologic medical, elaborat în cadrul cercetării, conține 100 de termeni medicali, selectați de pe platforma *Dictoo. Dicționar de sinonime* [9] și distribuiți în multiple serii sinonimice. Termenii au fost grupați în funcție de trei subdomenii de referință: **terminologie anatomică** (40 de serii, 396 de termeni), **terminologie clinică** (40 de serii, 438 de termeni) și **terminologie farmaceutică** (20 de serii, 178 de termeni). Fiecare serie sinonimică cuprinde un termen dominant, sinonime asociate și note explicative privind registrul de uz, nuanțele semantice și originea etimologică, permițând o analiză cantitativă și calitativă a fenomenului sinonimiei în terminologia medicală în limba română. Metodologia aplicată include criterii de structurare, lingvistice și statistic-pragmatice. Criteriile lingvistice includ analiza originii (latină, greacă, împrumut, creație autohtonă), a structurii morfologice și marcajul de registru (clinic, popular, regional, jargon profesional, arhaic). Criteriile statistice și pragmatice vizează distribuția și dinamica termenilor, deduse din inventar și notele explicative. Această abordare permite depășirea simplei enumerări de sinonime, oferind o perspectivă asupra logicii interne a terminologiei medicale. Analiza cantitativă arată că densitatea lexicală variază între subdomenii: anatomie (9,9 sinonime/serie), clinică (10,95/serie) și farmacie (8,9/serie). Seriile sinonimice cu cele mai numeroase componente vizează termenii *craniu* și *membru* (anatomie), *cancer* și *epidemie* (clinică) și *medicament* (farmacie); predomină sinonimia parțială și contextuală; sinonimia absolută este extrem de rară (de ex., *patelă* vs *rotulă*).

În terminologia anatomică, termenii derivă preponderent din limbile latină și greacă, dar se remarcă un număr semnificativ de termeni autohtoni, populari sau regionali (de ex., *buric, ţurloi*), care reflectă o percepție culturală (specifică) a corpului uman. În terminologia clinică, termenii de origine greacă sunt dominanți în nomenclatura patologică. Coexistența acestora cu sinonimele populare (de ex., *cărbune=antrax, gălbinare= hepatită*) generează o confuzie la nivel de precizie terminologică *vs* și percepție (subiectivă) a bolii. În domeniul farmaceutic, sinonimia are funcția

de precizare funcțional-terminologică, orientată spre standardizare, predominând împrumuturile savante (de ex., *analgezic, vaccin*) și sinonimele funcționale sau chimice (*vitamina B_1=tiamină*), cu un grad de influență redus din partea lexicului popular.

Dimensiunea simetrie/asimetrie și seriile sinonimice din terminologia medicală. Interconexiunea sinonimică este influențată de gradul de asimetrie internă a seriei sinonimice și procesul de substituție este orientat (periferic), deci este asimetric. Această orientare semantică se exprimă prin rolul de centru (sau nucleu) atribuit sinonimului-dominant și prin poziționarea celorlalte sinonime în zona periferică a rețelei sinonimice. Studiul experimental, bazat pe completarea textelor de specialitate, a arătat că rețelele sinonimice se pot clasifica în funcție *de nivelul de: asimetrie majoră* – un termen dominant central și hiposinonime periferice; *asimetrie medie* – doi termeni dominanți între care ceilalți se subordonează; și *asimetrie nulă* – serii simetrice în care toate lexemele sunt interșanjabile [32, p. 125]. Analiza seriilor sinonimice din terminologia medicală (de ex., *asfixie/înecare/sufocare* sau *boală/maladie)* arată modul în care termenii dominanți reglează substituibilitatea, iar sinonimele periferice au o libertate semantică și stilistică restrânsă. Fiecare dintre aceste tipuri de rețele sinonimice se caracterizează printr-un comportament distinct, în ceea privește interconexiunea lexicală. În rețelele de sinonime, cu un grad sporit de asimetrie, este posibilă substituirea unui sinonim periferic cu sinonimul dominant (sinonim periferic → sinonim dominant). În rețelele cu asimetrie medie, substituirea are loc între un sinonim periferic și un sinonim-nucleu (sinonim periferic → sinonim-nucleu). În cazul seriilor sinonimice cu un grad redus sau nul de asimetrie, înlocuirea este posibilă între oricare dintre sinonime (sinonim → alt sinonim), ceea ce reflectă o relație de simetrie funcțională la nivel de elemente lexicale.

Rețelele sinonimice, caracterizate prin diferite grade de asimetrie, se disting și prin posibilitatea de selecție sinonimică. O libertate relativă de alegere a sinonimelor se constată în seriile sinonimice cu niveluri medii și/sau nule de asimetrie, în care nu există un prag-limită strict, impus de un centru dominant. Pe lângă gradul de asimetrie, interschimbabilitatea sinonimică este determinată de mai mulți factori contextuali: sensul general al discursului, semnificația și stabilitatea structurilor sintagmatice, registrul stilistic, tipologia textului specializat etc.

Valori stilistice și estetice ale sinonimelor-termeni medicali. Funcțiile sinonimelor (*intensificare, diversificare, precizare* etc.) asigură diversificarea discursului, evitarea repetării redundante a termenilor și contribuie la sporirea gradului de precizie în comunicarea specializată.

Dimensiunea estetică a termenilor medicali este esențială; drept model servesc *categoria frumos/ urât, categoria grotesc/comic/tragic*. Termenii de sorginte mitologică (*meloterapie, aromaterapie, cromoterapie, fibula, microfloră* etc.) evocă armonie, plăcere senzorială și perfecțiune, conferind

expresivitate și valoare estetică. În opoziție, *categoria urâtului* este asociată cu suferința și cu dezechilibrul biologic, fiind marcată de termenii *maladie, capul Meduzei* sau *sindromul vampirului,* care atribuie bolii o dimensiune simbolică, expresivă și culturală. *Grotescul* se manifestă vizual și șocant (*hidrocefalie, elefantiazis, gigantism* etc.), iar *comicul* – prin metaforizare, onomatopee și analogii cu lumea animală sau a obiectelor (*tuse măgărească, gură de lup, sindromul picioarelor fără astâmpăr* etc.). Elementele tragice completează tabloul estetic, exemplificate de seria *sinonimică a morții* și *fața hipocratică,* ilustrând impactul afectiv al realităților patologice. Sinonimia terminologică medicală modelează experiența estetică, afectivă și cognitivă a cunoașterii, generând un discurs medical expresiv și umanizat.

Dimensiunea pragmatică. Beneficiile pe care le comportă sinonimia terminologică medicală sunt: accesibilitatea lingvistică (de ex., *angina pectorală* poate fi explicată și prin sintagma *durere toracică de tip ischemic*); adaptabilitatea la registre de comunicare diferite (de ex., *leucemie* și *cancer de sânge* desemnează același concept, dar se adresează unui public variat); compatibilitatea raportată la limbajele naturale; suportul de „mapare" și echivalare terminologică (terminologia medicală *vs* informatică); flexibilitatea cognitivă și conceptuală (didactică) etc.
În pofida utilității, fenomenul de sinonimie impune o serie de dificultăți în contextul terminologiei standardizate: ambiguitatea și suprapunerea semantică (de ex., *trauma* poate desemna o leziune fizică, dar și o suferință psihologică); inconsistența la nivel de utilizare; dificultăți în codificare și clasificare; eșecul sinonimiei perfecte (*sinonimele absolute* sunt destul de rare); impactul asupra proceselor automate (terminologie medicală *vs* informatică).

În terminologia clinică, sinonimia se regăsește în **terminologia de interfață**, destinată documentării clinice structurate prin instrumente informatice. Aceasta include serii sinonimice, acronime, formulări explicative și eponime (de ex., *infarct miocardic=atac de cord*; *IM=infarct miocardic*; *semnul Levine=descrierea durerii toracice cardiace ischemice*).

Studiu de caz [*ibidem*]: un pacient descrie „un deranj ușor simțit și surd în tot pieptul", iar echivalentul clinic al acestor formulări este termenul specializat *disconfort toracic*. Medicul poate considera cele două elemente ale descrierii – „deranj ușor simțit și surd" (= disconfort) și „în tot pieptul" (= toracic) – ca sinonime acceptabile în relația medic–pacient, deși ele pot introduce nuanțe semantice diferite. Conceptul medical *disconfort toracic* integrează astfel componentele esențiale ale acuzelor pacientului.

Unul dintre obiectivele esențiale ale terminologiei clinice de interfață – acoperirea completă și coerentă a domeniului vizat, prin intermediul conceptelor și al relațiilor dintre acestea – este posibil de atins grație mecanismelor: precoordonare și postcoordonare. **Precoordonarea** presupune, în prealabil, toate asocierile posibile de concepte complexe prin generarea unei liste

exhaustive de concepte, ceea ce asigură un acces rapid la informație, regăsirea rapidă a unui concept specific de către utilizatori. **Postcoordonarea** permite utilizatorilor să construiască independent concepte complexe prin combinarea mai multor termeni, generali și specializați, în funcție de necesități.

Dimensiunea didactică a sinonimiei terminologice medicale. Un aspect pragmatic al studiului sinonimiei îl constituie percepția și înțelegerea terminologiei medicale, care va asigura procesul de comunicare specializată (accesibilă publicului larg) și va facilita însușirea termenilor. În acest context, a fost elaborat chestionarul *Sinonimele în terminologia medicală*, distribuit studenților de la USMF „Nicolae Testemițanu". Au fost evaluate opiniile respondenților referitoare la statutul, rolul și utilizarea sinonimiei în diverse contexte medicale. Metodologia a presupus implementarea metodelor de analiză calitativă a definițiilor și a comentariilor libere și evaluarea nivelului de specializare terminologică, necesar în comunicarea *medic-medic*, *medic-pacient* și *medic-societate*. Rezultatele sunt următoarele: sinonimia este percepută ca un fenomen inevitabil (acord total, 74,02%); este necesară în procesul de predare/învățare (67,45%); este indicator al gradului de pregătire profesională (56,17%). Totodată, aproximativ 48% dintre respondenți subliniază dificultățile asociate: ambiguitatea și timpul suplimentar necesar pentru înțelegerea termenilor. Definițiile studenților reflectă o înțelegere pragmatică: sinonimele facilitează comunicarea, precizează concepte complexe și permit explicarea diagnosticului „pe înțelesul" pacientului. Majoritatea respondenților consideră necesară posedarea unui nivel sporit de cunoaștere a sinonimiei, în comunicarea *medic-medic* (77,16%) și a unui nivel redus, în comunicarea *medic-pacient* (90,55%), evidențiind rolul diferențiat al sinonimelor în funcție de context. Valorile terminologice și estetice ale sinonimelor au fost apreciate ca „mari" sau „foarte mari" de 72,7% dintre studenți, ceea ce relevă importanța acestora (precizie terminologică, diversitate a exprimării). Elementele greco-latine sunt recunoscute ca fiind fundamentale pentru formarea și înțelegerea sinonimelor internaționale (acord total, 60,37%), facilitând decodificarea termenilor și consolidarea rețelelor sinonimice. Comentariile libere subliniază importanța comunicării eficiente, a dezvoltării profesionale și a strategiilor didactice: învățarea etapizată a termenilor medicali și a seriilor sinonimice pe care le dezvoltă.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studiul fenomenului de sinonimie în terminologia medicală constituie un subiect de actualitate și de importanță majoră. Sinonimia nu reprezintă doar redundanță, ci și o caracteristică funcțională inevitabilă, generată de progresul tehnico-științific, care impune dezvoltarea

terminologiilor și constituirea seriilor sinonimice.

1. Fenomenul de stabilire a relațiilor de sinonimie în terminologia medicală a fost analizat pe baza factorilor: a) *lingvistici* – originea etimologică, coexistența termenilor autohtoni și a împrumuturilor, prezența termenilor internaționali, structura funcțional-semantică; b) *extralingvistici* – progresul tehnico-științific, înlocuirea conceptelor învechite, influența limbilor moderne, diversitatea contextelor de utilizare. Studiul s-a fundamentat pe teoriile lui Ferdinand de Saussure și Eugeniu Coșeriu privind limbajul ca sistem organizat, în care stabilitatea și inovația coexistă (*axa sintagmatică* și *axa paradigmatică*). Retrospectiva istorică a relevat tranziția de la o percepere retoric- stilistică la una specializată, centrată pe diferențele semantice și imposibilitatea sinonimiei absolute.

2. Fenomenul a fost elucidat prin prisma *Teoriei Generale a Terminologiei* (Wüster) – analiza logic-cognitivă și conceptuală a permis identificarea câmpului funcțional-semantic al seriilor sinonimice, prin evidențierea relațiilor hipo-/hiperonimice, simetriei/asimetriei și macrostructurii seriei (componentă dominantă și periferică); și prin prisma *Teoriei Comunicative a Terminologiei* (Cabré) – dezvoltarea conceptului *sinonimie terminologică*, sursă de reprezentare a cunoașterii specializate.

3. Seria de sinonime terminologice a fost definită ca o rețea de unități lexicale, asociate prin identitate sau similitudine semantică, dar și prin „diferențe" semnificative, integrate în macrostructuri: câmpuri funcțional-semantice, paradigme sau grupuri terminologice. Perspectiva taxonomică a permis delimitarea diferențelor semantice, morfologic-structurale, funcționale și conceptuale. *Sinonimia terminologică*, redefinită, facilitează înțelegerea și dezvoltarea rețelei sinonimice. Sursele variației includ opoziția *denumire-definiție, interacțiunea termenilor științifici cu sensurile derivate, influența limbilor internaționale, variațiile de registru, formele abreviate* și *integrale*, *acronimele* și *siglele*, *denumirile comerciale vs generice*, *diferențele dialectale*, *polisemia*, *omonimia* și *paronimia*. Analiza morfologică evidențiază preponderența substantivelor *și sunt urmate* de verbe și de adjective; fiecare dintre aceste părți morfologice, deținând anumite funcții în terminologia medicală: a) substantivele formează nucleul terminologiei, ilustrând diversitatea etimologică, funcțională; b) verbele sunt mai puțin frecvente, dar relevă diversitatea gradelor de specializare; c) adjectivele permit descrierea precisă a caracteristicilor anatomice sau patologice.

Analiza etiologică a confirmat că sinonimia medicală reflectă un proces evolutiv, influențat de factori istorico-lingvistici, cerințe sociopragmatice și interacțiuni lingvistice (traduceri, împrumuturi).

4. Abordarea logic-cognitivă (hipo-/hiperonimie, ierarhizare etc.) permite modelarea structurilor paradigmatice, folosind concepte cognitiviste – *prototip* și *sem*. Analiza

macrostructurală a seriei sinonimice a termenilor *abdomen*, *dermă* și *ombilic* a relevat organizări funcțional-semantice distincte, integrând limbajul specializat, colocvial și limbajul metaforic. Stabilirea relațiilor într-o serie sinonimică a fost elucidată din perspectivele *simetrie/asimetrie*, influență a factorilor lingvistici și extralingvistici, pragmatică etc.

5. Dimensiunea estetică a sinonimiei medicale evidențiază rolul expresiv al termenilor. Au fost analizați termeni medicali incluși în relații de sinonimie prin raportare la *categoria frumos/urât, categoria grotesc/comic/tragic*; astfel, s-a demonstrat procesul de umanizare la care este supusă terminologia medicală.

6. Analiza textelor medicale a argumentat poziția de statut dublu al seriilor sinonimice utilizate în terminologia medicală: a) deficiențe – risc de ambiguitate, lipsa uniformității, persistența termenilor învechiți; b) beneficii – flexibilitate comunicativă, claritate pentru nespecialiști, conservarea tradiției, precizarea prin redundanță.

7. Studiul empiric, realizat prin completarea unui chestionar de către 381 de mediciniști, a evidențiat diferite percepții asupra fenomenului de sinonimie: unii o consideră benefică, alții – o dificultate în procesul de însușire a terminologiei medicale. Cunoașterea limbii latine facilitează însușirea terminologiei, termenii greco-latini fiind mai ușor recunoscuți și înțeleși.

8. A fost elaborat un inventar, în care au fost incluse cel mai frecvent utilizate serii sinonimice din domeniul medicinei (anatomie, clinică, farmacie) – 100 de termeni-titlu (selectați de pe platforma *Dictoo.eu.*). Selecția s-a bazat pe criterii funcțional-semantice, pe frecvența termenilor în literatura de specialitate și în uzul curent, privilegiindu-se rețele sinonimice reprezentative și validate lexicografic. Analiza a vizat structura, tipologia și dinamica sinonimiei în trei domenii ale medicinei: terminologia anatomică, terminologia clinică și terminologia farmaceutică.

Recomandări:

1. Dezvoltarea unei abordări integrate și dinamice a sinonimiei terminologice, care să depășească abordările tradiționale și să exploreze relațiile diferențiale și contextuale dintre termeni la nivel de rețea sinonimică.

2. Cercetarea fenomenului de sinonimie terminologică, raportată la normele de standardizare, care să susțină o gestionare eficientă a sinonimiei terminologice în sisteme de inteligență artificială și procesare automată a limbajului natural, evitând ambiguitățile și asigurând interoperabilitatea datelor (inclusiv medicale).

3. Elaborarea de metodologii didactice adaptate, care să pregătească viitori specialiști din domeniu prin însușirea și utilizarea competentă a termenilor medicali dintr-o serie sinonimică.

4. Lingvistica cognitivă și *modelarea macrosistemică* a seriilor sinonimice reprezintă o deschidere pentru studiile ulterioare care să valorifice conceptele ierarhice, prototipul, semele lexicale etc. (pentru a crea ontologii și dicționare terminologice care să reflecte complexitatea și dinamica acestora).

5. Elucidarea valorii estetic-pragmatice a sinonimiei terminologice permite integrarea acesteia în didactica medicală și constituie o posibilitate de umanizare a cunoștințelor de medicină.

6. Elaborarea *Inventarului terminologic cu serii sinonimice* este un model de întocmire de alte inventare care să conțină o documentare exhaustivă și contextualizată a termenilor (inclusiv medicali) dintr-o serie sinonimică, în limba română, relevându-se variabilitatea regională, istorică și funcțională.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

În limba română:

1. BABIN-RUSU, T. Diferențierea structurilor funcțional-semantice. In: Limba română, anul XVI, 2006, nr. 4-6, p. 96-99.
2. BAHNARU, V. Elemente de semasiologie română. Chișinău: Editura Știința, 2009. 286 p. ISBN 978-9975-67-641-0
3. BEREJAN, S. Echivalențele semantice cu același radical în limba română (Clasificare). In: Revista de lingvistică și știință literară. 1993, nr. 6, p. 5 - 12. ISSN 0236-3119
4. CICERO. *Despre orator. Cartea a II-a.*[online] [citat 18 iunie 2025]. Disponibil: https://www.attalus.org/cicero/deoratore2B.html
5. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH. *Dicționar de termeni lingvistici.* București: Teora, 1998. 352 p. ISBN 973-601-496-7
6. CORLĂTEANU, N., MELNICIUC, I. *Lexicologia*. Chișinău: Editura Lumina, 1992. 222 p. ISBN 0194370186
7. COȘERIU, E. *Lecții de lingvistică generală*. Chișinău: Editura ARC, 2000. 302 p. ISBN 9975- 61-146-X
8. *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române.* Ed. a III-a revăzută și adăugită. București: Univers Enciclopedic, 2009. 1192 p. ISBN 9786069215975
9. *Dictoo. Dicționar de sinonime.* [accesat 20 mai 2025]. Disponibil: https://sin0nime.com/dex/ind, php
10. *Dicționarul explicativ al limbii române*. [accesat 19 iulie 2025]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/sinonim
11. DUMENIUC, I., MATCAȘ, N. *Introducere în lingvistică*. Chișinău: Editura Lumina, 1980. 314 p. ISBN: 973-27-1987-9
12. FLAIȘER, M. *Introducere în terminologia medicală românească.* Iași: Alfa, 2011. 172 p. ISBN 9786065400429
13. MINCU, E. *Terminologia Medicinalis Romaniae.* Chișinău: Pontos, 2017. 276 p. ISBN: 978-
9975-51-861-1
14. PROTOPOPESCU PAKE, E. *Nou Dictionaru portativu*. Bucuresci: Librariu Editoriu G. Joani de & A. Spirescu, strada Lipscani, 1870. 403 p.
15. SAUSSURE, F. *Scrieri de lingvistică generală*. Iași: Editura Polirom, 2004. 352 p. ISBN 973- 681-436-X
16. ȚIBULEAC, S. Coma hepatică virală B și/ sau D la gravidele cu eclampsie nonconvulsivă. În:
Curierul medical. 2009, nr. 3 (309), p. 15-17. ISSN 1875-066

În limba engleză:

17. CRABB, G. English synonymes explained, in alphabetical order. [accesat 20 dec. 2023]. Disponibil:https://archive.org/stream/englishsynonyms02crabgoog/englishsynonyms02crabgoog_djvu.txt)
18. FITZEDWARD, H., Modern English. London, 1873. 414 p. ISBN 0282623108
19. LAKOFF, G. Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind. Chicago: University of Chicago Press, 1987, 632 p. [online] ISBN 0-226-46803-8. [accesat 16 ian. 2025]. Disponibil:https://archive.org/details/womenfiredangero00 lako/page/n5/mode/2up

20. LYONS, J. Linguistic Semantics: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, 360 p. ISBN 0-521-43-877-2

21. MURPHY, J. J., KATULA R.A. A Synoptic History of Classical Rhetoric. Davis: Hermagoras Press, 2003. 336 p. ISBN 978-1880393352

22. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000). [accesat 25 febr. 2025]. Disponibil: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/synonym

23. ROSCH, E. Principles of categorization. In: Foundations of cognitive psychology: Core readings, D. J. Levitin (Ed.), Cambrige: MIT Press.2003, p. 251-270. ISBN-10: 026227826X . [accesat 16 febr. 2025]. Disponibil: https://psycnet. apa. org/ record/2003- 02712-010

În limba franceză:

24. BISCONTI, V. La synonymie dans la seconde moitié du XIXe siècle. Entre héritages et innovations. In: Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF 2012, SHS Web of Conferences 1. 2012, p. 707–721. ISSN 2267-1219

25. BRÉAL, M. Essai de sémantique. Paris: Hachette, 1897. p. 29–42.

26. CABRÉ, M. T. La Terminologie – théorie, méthode et applications. Ottawa: Les Presses de l'Université d'Ottawa, 1988. 322 p. ISBN 978-2760603251

27. CANDEL, D. Terminologie de la terminologie. Métalangage et reformulation dans l'Introduction à la terminologie générale et à la lexicographie terminologique d'E. Wüster. In: Langages, 2007, nr. 168 (2007/4), p. 66–81. ISSN 0458-726X

28. DUBOIS, J. Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage. Paris: Larousse, 1994. 708 p. ISBN 978-2-03-532047-7

29. FELBER, H. Manuel de terminologie (Terminology manual), Paris: UNESCO – Infoterm, 1987. 375 p. ISBN 978-9231032580

30. Le Trésor du la Langue Française Informatisé. [online]. ATILF – CNRS & Université de Loraine. [05 martie 2023]. Disponibil: https://www.le-tresor-de-la-langue.fr/

31. LITTRÉ, E. Dictionnaire de la langue française. [accesat 24 sept.2022]. Disponibil: https://www.littre.org/definition/synonyme

În limba rusă:

32. БЕЛОВ В.А. Типы синонимических рядов. В: *Вопросы психолингвистики*. 2014, №4 (22), p. 125-137. ISSN 2071-9300

33. ДАНИЛЕНКО, В. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977, 246 с. ISBN: 5-02-005133-5

34. ИВАНОВ, Г.А. Синонимы в терминологической системе метаязыка лингвистики. В: Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского. 2011, №6(2), p. 199-205 ISSN 2073-8170

35. КУБРЯКОВА, Е. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 p. ISBN 5-94457-174-8

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. COSTIN-MĂTCAȘ, V., CEOBAN, D. Mitologia antică: sursă de formare a termenilor medicali. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Spiritus loci: interferențe, confluență, rezistență*, 2019, 10-11 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău: „Tipocart Print" SRL, 2019, Ediția 13, p. 86-90. ISBN 978-9975-3289-6-8

2. COSTIN, V., COROBCEAN, D. Polisemia și sinonimia termenilor medicali în limba română. generalități. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 1, 18-20 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova, 2023, p. 751. ISSN 2345-1476

3. COSTIN, V., MINCU, E. Sinonimia în terminologia medicală. In: *Lecturi in memoriam acad. Silviu Berejan*, 12 noiembrie 2019, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Pro Libra", 2020, Ediția 4, p. 37-40. ISBN 978-9975-3392-1-6

4. COSTIN, V. Medical sinonyms as a source of terminological variation. In: *Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives. Section: Language and Discourse*. Târgu Mureș, „Arhipelag XXI" Press, 2020, p. 244-248. ISBN 978-606-8624-10-5

5. COSTIN, V. Categoriile estetice ale sinonimelor în terminologia medical. In: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*, Ediția IX, 15 iunie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Tipogr. „Biotehdesign", 2020, Ediția 9, Vol. 2, p. 45-50. ISBN 978-9975-108-66-9

6. COSTIN,V. Dimensiunea stilistică în abordarea sinonimiei în terminologia medicală. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 4, 16-18 octombrie 2024, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: 2024, p. 899. ISSN 2345-1467

7. COSTIN, V. Incidența sinonimelor în textul medical. In: *Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu"*, 21-23 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: USMF, 2020, p. 748.

8. COSTIN, V. Names in medicine. General observations. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 1, 20-22 octombrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova, 2021, p. 494. ISBN 978-9975-82-223-7

9. COSTIN, V. Paradigma lexicală și seria sinonimică în terminologia medicală. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*, 2023, nr. 4(174), p. 105-109. ISSN 1811-2668

10. COSTIN, V. Seria sinonimică în terminologia medicală. In: *Filologia modernă:*

realizări și perspective în context european: Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”: 65 de ani de la fondare, Ed. 16, 20 octombrie 2022, Chișinău. Chișinău: Pro Libra, 2022, Ediția 16, pp. 457-467. ISBN 978-9975-3518-8-1

11. COSTIN, V. Sinonimia: fenomen semantic integrant al terminologiei medicale. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Paul GOMA In memoriam. Estetica rezistenței prin adevăr*, 6 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: "Tipocart Print" SRL, 2020, Ediția 14, p. 88-93. ISBN 978-9975-3392-9-2

12. COSTIN, V. The symmetry/ asymmetry dimension and synonymous interconection of medical terms. In: *Means and meanings of communication. Contexts and interdisciplinarity,* 7th Edition, 22-23. 11. 2022, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, 2022, pp 101-105. ISBN 978-606-93691-9-7

13. COSTIN, V. Interconexiunea sinonimică și terminologia medicală. In: *Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos”,* 2025, nr. 3 (78), p. 163-169. ISSN 1857-0461 E-SSN 2587-3687

ADNOTARE

Viorica Costin, *Sinonimia termenilor medicali în limba română: evoluție și tendințe.*
Teză de doctor în filologie, Chișinău, 2025.

Structura tezei constă din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie (184 de titluri), 3 anexe, 15 tabele și 147 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute la tema tezei sunt reflectate în 16 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: terminologie medicală, sinonimie/sinonim, serie sinonimică terminologică, „diferențe" sinonimice, perspectivă logic-cognitivă, perspectivă conceptuală, etiologie sinonimică, macrosistem sinonimic, prototip, sem, câmp funcțional-semantic, ierarhizare semantică.

Scopul și obiectivele rezidă în elucidarea specificului funcțional-semantic al *fenomenului de sinonimie terminologică*, din perspectivele logic-cognitivă, conceptuală, taxonomică etc., prin raportarea la *Teoria Terminologică Generală* și la *Teoria Terminologică a Comunicării;* definirea fenomenului de sinonimie terminologică în baza „diferențelor" (câmp semantic, grup, paradigmă; modelarea și ierarhizarea sinonimică (macrosistem); modelarea simetriei/asimetriei la seriile sinonimice, elucidarea dimensiunii estetice, relevarea echilibrului beneficii și deficiențe la nivel de serii sinonimice în terminologia medicală etc.

Noutatea și originalitatea științifică constau în abordarea sinonimiei terminologice medicale ca relație între unități lexicale specializate, definite nu doar prin identitate sau similitudine semantică, ci și prin „diferențe" funcționale, structurale și conceptuale, în raport cu o macrostructură (câmp funcțional-semantic, grup, paradigmă). Studiul propune: a) modelarea macrosistemică a seriei sinonimice; b) articularea semică a rețelei sinonimice (sinonim dominant/periferic; simetrie/asimetrie – majoră, medie, nulă); c) analiza logic-conceptuală a relațiilor hiperonimice și hiponimice în câmpul funcțional-semantic al unei serii sinonimice.

Rezultatele obținute: s-a realizat, pentru prima dată, o abordare complexă și holistică a fenomenului de sinonimie, prezent în sistemul terminologic medical în limba română (diacronie și sincronimie). Etiologia și funcționalitatea seriilor sinonimice în medicină au fost elucidate din perspectivă conceptuală: macrosistem, simetrie/asimetrie conceptuală, hipo-/hiperonimie; modelarea medicală relevând potențialul sinonimic în domeniul medicinei. Definirea sinonimiei prin „diferențe" a pus în valoare rolul termenilor de origine savantă, care formează nucleul unei serii sinonimice. Totodată, s-a evidențiat faptul că sinonimia nu este un fenomen marginal, ci o componentă esențială a organizării conceptuale și a expresivității limbajului medical.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă: reevaluarea teoretic-aplicativă a sinonimiei în terminologia medicală, depășind concepția clasică a identității absolute și relevând „diferențele" sinonimice; evidențierea caracterului relațional, contextual și dinamic al acestui fenomen. Prin integrarea *Teoriei Terminologice a Comunicării* (TTC), studiul oferă o perspectivă macrostructurală asupra seriilor sinonimice, analizate în raport cu prototipul cognitiv, semul semantic și ierarhiile conceptuale. Este un studiu relevant pentru lingvistică, terminologie, didactică și medicină, punând la dispoziție instrumente de actualizare și de unificare a terminologiei medicale, la nivel de serii sinonimice. Totodată, se optează pentru consolidarea terminologiei medicale, în care sinonimia deține valențe cognitive, specializate, culturale etc. Explorarea esteticii termenilor medicali completează în mod original dimensiunea științifică a studiului, reliefând natura profund umană a limbajului medical.

Implementarea rezultatelor științifice: soluțiile teoretice și rezultatele practice au fost implementate la USMF „Nicolae Testemițanu", în cadrul Cursului de Limba română și terminologie medicală, destinat studenților și rezidenților autohtoni și străini. Conținuturile curriculare au fost adaptate pentru a evidenția funcționalitatea sinonimiei în comunicarea medicală autentică. Totodată, instrumentele elaborate în cadrul cercetării au fost valorificate în activități didactice interactive, contribuind la dezvoltarea competențelor lingvistice și terminologice în domeniul medical.

ANNOTATION

Viorica Costin, *Synonymy of Medical Terms in the Romanian Language: Evolution and Trends*. PhD thesis in Philology, Chișinău, 2025.

Structure: The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, a bibliography (184 titles), 3 appendices, 15 tables, and 147 pages of main text. The results obtained on the topic of the thesis are reflected in 16 scientific publications.
Keywords: medical terminology, synonymy/ synonym terminological synonymic series, synonymic "differences", logical-cognitive perspective, conceptual perspective, synonymic etiology, synonymic macrosystem, prototype, sem, semantic-functional field, semantic hierarchy.
Aims and Objectives: The thesis aims to elucidate the semantic-functional specificity of terminological synonymy from logic-cognitive, conceptual, and taxonomic perspectives, among others, by referring to the General Theory of Terminology and the Communicative Theory of Terminology. It seeks to define the phenomenon of terminological synonymy based on "differences" (semantic field, group, paradigm); to model and hierarchize synonymy (macrosystem); to model the symmetry/asymmetry of the synonymic series; to explore the aesthetic dimension; and to highlight the balance between benefits and shortcomings in synonymic series within medical terminology.
Scientific Novelty and Originality: The novelty lies in approaching medical terminological synonymy as a relationship between specialized lexical units defined not only by semantic identity or similarity, but also by functional, structural, and conceptual"differences," in relation to a macrostructure (funcțional-semantic field, group, paradigm).The study proposes:a) macrosystemic modeling of the synonymic series; b) seme-based structuring of the synonymic network (dominant/peripheral synonym; symmetry/asymmetry – major, moderate, null); c) logic-conceptual analysis of hyperonymic/hyponymic relationships in the functional-semantic field of a synonymic series.
Main Results: For the first time, a complex and holistic approach to the phenomenon of synonymy is applied to the Romanian medical terminological system (from both a retrospective and prospective viewpoint). The etiology and functionality of synonymic series in medicine are clarified from a conceptual perspective: macrosystem, conceptual symmetry/asymmetry, hyperonymy/hyponymy; the medical modeling highlights the synonymic potential in the medical field. The definition of synonymy through "differences" emphasizes the role of scholarly-origin terms, which form the core of a synonymic series.
Theoretical Significance and Applicative Value: The study offers a theoretical and practical reevaluation of synonymy in medical terminology, surpassing the classical conception of absolute identity and bringing synonymic "differences" to the forefront. It highlights the relational, contextual, and dynamic nature of the phenomenon. Through the integration of the Communicative Theory of Terminology (CTT), the study provides a macrostructural perspective on synonymic series, analyzed in relation to the cognitive prototype, semantic seme, and conceptual hierarchies. It is a relevant contribution to linguistics, terminology, didactics, and medicine, providing tools for the modernization and unification of medical terminology at the level of synonymic series. Furthermore, it advocates for the consolidation of medical terminology, in which synonymy holds cognitive, specialized, and cultural value. The exploration of the aesthetics of medical terms originally complements the scientific dimension of the study, highlighting the deeply human nature of medical language. **Implementation of Scientific Results**: The theoretical solutions and practical outcomes were implemented at the "Nicolae Testemițanu" State University of Medicine and Pharmacy (USMF), within the Romanian Language and Medical Terminology course, addressed to both local and international students and residents. The curriculum content was adapted to highlight the functional role of synonymy in authentic medical communication. Moreover, the tools developed during the research were integrated into interactive teaching
activities, contributing to the development of linguistic and terminological competencies in the medical field.

АННОТАЦИЯ

Виорика Костин, *Синонимия медицинских терминов в румынском языке: эволюция и тенденции*.
Диссертация на соискание учёной степени доктора филологических наук, Кишинёв, 2025.

Структура: диссертация состоит из введения, трёх глав, выводов и рекомендаций, библиографии (184 наименований), 3 приложений, 15 таблиц и 147 страниц основного текста. Полученные результаты по теме диссертации отражены в 16 научных публикациях.

Ключевые слова: медицинская терминология, синонимия/синоним, терминологический синонимический ряд, синонимические «различия», логико-когнитивная перспектива, концептуальная перспектива, этиология синонимов, синонимическая макросистема, прототип, сем, функционально- семантическое поле, семантическая иерархия.

Цель и задачи: диссертация направлена на выявление семантико-функциональной специфики терминологической синонимии с логико-когнитивной, концептуальной, таксономической и других точек зрения, с Tabe на Общую теорию терминологии и Коммуникативную теорию терминологии. Исследование ставит цель определить явление терминологической синонимии на основе «различий» (семантическое поле, группа, парадигма); смоделировать и иерархизировать синонимы (макросистема); проанализировать симметрию/асимметрию синонимических рядов; исследовать эстетическое измерение; выявить баланс между преимуществами и недостатками в пределах синонимических рядов в медицинской терминологии.

Научная новизна и оригинальность: новизна заключается в рассмотрении медицинской терминологической синонимии как отношения между специализированными лексическими единицами, определяемыми не только через семантическую идентичность или сходство, но и через функциональные, структурные и концептуальные «различия» в рамках макроструктуры (лексико-семантическое поле, группа, парадигма). В исследовании предлагается: а) макросистемное моделирование синонимического ряда; б) семное структурирование синонимической сети (доминирующий/периферийный синоним; симметрия/асимметрия – высокая, средняя, нулевая); в) логико-концептуальный анализ гиперонимических/гипонимических отношений в функционально-семантическом поле синонимического ряда.

Основные результаты: впервые в румынской медицинской терминологической системе применён комплексный и целостный подход к явлению синонимии (в ретроспективном и перспективном аспектах). Этиология и функциональность синонимических рядов в медицине были раскрыты с концептуальной точки зрения: макросистема, концептуальная симметрия/асимметрия, гипер-/гипонимия; медицинское моделирование выявило синонимический потенциал в данной области. Определение синонимии через «различия» подчеркнуло роль терминов научного происхождения, составляющих ядро синонимического ряда.

Теоретическое значение и прикладная ценность: исследование представляет собой теоретико-практическую переоценку синонимии в медицинской терминологии, преодолевающую классическое понимание абсолютной идентичности и выдвигающую на первый план синонимические «различия». Подчёркивается реляционный, контекстуальный и динамический характер данного явления. Благодаря интеграции Коммуникативной теории терминологии (КТТ) предложен макроструктурный подход к анализу синонимических рядов, рассмотренных в связи с когнитивным прототипом, семантической семой и концептуальными иерархиями. Работа представляет интерес для лингвистики, терминологии, педагогики и медицины, предлагая инструменты для модернизации и унификации медицинской терминологии на уровне синонимических рядов. Кроме того, подчёркивается необходимость консолидации медицинской терминологии, в которой синонимия обладает когнитивной, специализированной и культурной ценностью. Исследование эстетики медицинских терминов органично дополняет научное измерение работы, раскрывая глубоко человеческую природу медицинского языка.

Внедрение научных результатов: теоретические выводы и практические наработки были внедрены в Государственном университете медицины и фармации им. Николая Тестемицану (USMF), в рамках курса «Румынский язык и медицинская терминология» для студентов и резидентов, как местных, так и иностранных.

COSTIN VIORICA

SINONIMIA TERMENILOR MEDICALI ÎN LIMBA ROMÂNĂ: EVOLUȚIE ȘI TENDINȚE

621.04 – LEXICOLOGIE ȘI LEXICOGRAFIE, TERMINOLOGIE ȘI LIMBAJE SPECIALIZATE

Rezumatul tezei de doctorat în filologie

Aprobat spre tipar: 16.12.2025	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 40 ex.
Coli de tipar: 2.1	Comanda nr. 164/25

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici 60, Chișinău, MD – 2009